

УДК 340.1

Матвій Р. І.,

martinty@ukr.net, ORCID ID: 0000-0003-1280-6776

Researcher ID: G-2769-2022,

аспірант,

Інститут права, психології та інноваційної освіти

Національного університету «Львівська політехніка», м. Львів

КОМПЛЕКСНІСТЬ СКЛАДУ ДОБРОЧЕСНОСТІ СУДДІВ В КОНТЕКСТІ НОВІТНІХ ТЕНДЕНЦІЙ ПРАВОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ

Анотація. Статтю присвячено аналізу основних елементів доброчесності судді в сучасних умовах трансформації правової реальності.

Доведено, що трансформація суспільних відносин шляхом посиленого використання засобів інформаційно-технологічного прогресу, глобалізаційні та пандемічні загрози спричинили зміну ціннісно-світоглядних поглядів, що є основою правового регулювання та прямо впливають на зміну сфери правосуддя. Глобальні трансформаційні явища змінюють правову реальність, в тому числі надають нового прагматичного та методологічного підходу судовій гілці влади.

Вказано, що дистанційне правосуддя вимагає додаткових оновлених правил щодо учасників судового процесу, ролі та поведінки судді. Зі зростанням значення інформаційних технологій й у подальшому важливим є унормування визначеного питання.

Акцентовано на тенденціях використання штучного інтелекту у здійсненні правосуддя в типових справах. Вказане дисонує з концепцією справедливого правосуддя, що прагне застосовувати послідовні принципи та готове відкинути загальні моделі на користь унікальних обставин. Особливістю в контексті трансформації доброчесності судової системи є те, що новітні технології не тільки змінять механізми судового розгляду, але вони також впливатимуть на судові цінності, якими володіють наділені суб'єкти здійснення правосуддя, а також трансформують підхід до правосуддя в цілому.

Виокремлено наступні елементи доброчесності суддів у сучасному суспільстві перехідної моделі: справедливості судових рішень; уникнення дискримінації, нетолерантного ставлення чи нерівності при здійсненні правосуддя; толерантності комунікації в судовому та позасудовому процесі; розумне використання повноважень у сфері дискреційності судового рішення; відповідність поведінки судді загальним морально-етичні ціннісним детермінантам, що панують у суспільній реальності.

Ключові слова: правосуддя, доброчесність, судова система, правове регулювання, глобалізоване суспільство, штучний інтелект.

Matviiv R. I.,

martinty@ukr.net, ORCID ID: 0000-0003-1280-6776

Researcher ID: G-2769-2022,

Postgraduate Student, Institute of Law, Psychology and Innovative Education,

Lviv Polytechnic National University, Lviv

THE COMPLEXITY OF JUDICIAL INTEGRITY IN THE CONTEXT OF THE LATEST TRENDS IN LEGAL REALITY

Abstract. The article is devoted to the analysis of the main elements of a judge's integrity in modern conditions of the transformation of legal reality.

It has been proven that the transformation of social relations through the increased use of means of information and technological progress, globalization and pandemic threats have caused a change in value and outlook, which is the basis of legal regulation and directly affects the change in the sphere of justice. Global transformational phenomena are changing the legal reality, including providing a new pragmatic and methodological approach to the judicial branch of power.

It is indicated that distance justice requires additional updated rules regarding the participants in the judicial process, the role and behavior of the judge. With the growing importance of information technologies, the normalization of the specified issue will continue to be important.

Emphasis is placed on trends in the use of artificial intelligence in the administration of justice in typical cases. This is inconsistent with the concept of fair justice, which seeks to apply consistent principles and is ready to reject general models in favor of unique circumstances. The peculiarity in the context of the transformation of the integrity of the judicial system is that the latest technologies will not only change the mechanisms of judicial proceedings, but they will also affect the judicial values possessed by the empowered subjects of the administration of justice, as well as transform the approach to justice in general.

The following elements of the integrity of judges in the modern society of the transitional model are singled out: justice of court decisions; avoiding discrimination, intolerance or inequality in the administration of justice; tolerance of communication in judicial and extrajudicial proceedings; reasonable use of powers in the area of judicial decision discretion; compliance of the judge's behavior with the general moral and ethical value determinants prevailing in social reality.

Key words: justice, integrity, judicial system, legal regulation, globalized society, artificial intelligence.

JEL Classification: K 41

DOI: <https://doi.org/10.32782/2616-7611-2023-13-04>

Актуальність теми. Правосуддя має величезне значення, і воно повинно здійснюватися судами відповідно до закону та техніки. У кожному цивілізованому суспільстві існують одиниці права: матеріальне право і процесуальне регулювання. Матеріальне регулювання вирішує права та обов'язки громадян. Але ефективність важливих законів залежить від процедурних правових вказівок. У такій країні, як США, для захисту та зміцнення прав людей судова влада, крім законодавчої влади, виконує важливу функцію. Для забезпечення прав мешканців та поведінки з ними, у разі їх порушення, Судди були підключені на всіх рівнях всередині країни. Судди, використовуючи тлумачення законів, зміцнюють справедливість для особи та суспільства в цілому.

Глобальні трансформаційні явища змінюють правову реальність, в тому числі надають нового прагматичного та методологічного підходу судовій гілці влади.

Як доводять американські правознавці, зі швидким зростанням населення на додаток до технологічного та промислового розвитку, навантаження на судову систему особливо зросло. Погані наслідки цих тенденцій викликали надзвичайні проблеми з регулюванням і порядком у суспільстві за допомогою різних підходів. У суспільстві спостерігається надзвичайне зростання кількості злочинів; істотно змінився також характер злочину, підхід і способи вчинення злочинів. Все це створило ряд неприємностей для судових органів [1] та створило потребу перегляду правової політики у сфері правосуддя.

Стан дослідження. Проблеми оновлення судової влади, імплементації позитивних світових стандартів правосуддя відкритості та доступності органів публічного управління займалися

науковці галузевого та загальнотеоретичного спрямування. В межах національної доктрини це питання аналізували такі фахівці як Ю. Бисага, Д. Белов, І. Жаровська, Н. Ортинська, В. Ковальчук та інші.

Однак нова політична та правова реальність виокремлює додаткову необхідність аналізу питань належного формування суддівського корпусу, ефективного реформування судової системи заради чіткого та правового правосуддя, що ґрунтується на демократичних принципах.

Метою цієї статті є дослідження основних елементів доброчесності судді в сучасних умовах трансформації правової реальності.

Виклад основного матеріалу. Доброчесність суддів виступає суттєвим елементом реалізації права на справедливий суд і загалом реалізації публічної влади. На сучасному етапі розвитку як національної так і міжнародної правової доктрини відсутнє комплексне розуміння доброчесності. Існують норми м'якого права, що акцентують на вагомості цього чинника для оновлення судової системи. Громадськість та засоби масової інформації часто звертають увагу на вказану проблематику. Проте структура доброчесності все ще є предметом дискусій.

В межах цієї наукової статті долучимося до таких дебатів. На нашу думку, доброчесність судів вміщує цілісний комплекс необхідних елементів. Проте перелік є достатньо обширним, тому зосередимося на основних елементних складових.

Розглянемо їх детальніше.

По-перше, справедливість судових рішень, що виноситься суддею. Одним із елементів справедливої та ефективною судової системи є точність і добросовісність вироків, винесених судами цієї

системи на різних рівнях судової структури. Щоб отримати цю ознаку у вироках, судді повинні дотримуватися та враховувати деякі критерії. У зв'язку з цим судді зобов'язані всебічно оцінити докази та детально викласти мотиви вироку [2].

По-друге, уникнення дискримінації, нетолерантного ставлення чи нерівності при здійсненні правосуддя.

Іноземні дослідження вказують, що стать правопорушника, вік, раса, соціальне становище та навіть візуальні характеристики є чинниками, що ставляться в основу інтерпретації та оціночних суджень. Стереотипне мислення призводить до факторів дискримінації за різними ознаками.

Науковці проаналізувавши поведінку 340 суддів у країнах з різними судовими моделями довели, що в процесуальному порядку призначали перегляду 1 із 4 справ для осіб, які мають низький соціальний дохід [3]. Інші дослідження вказують, що чорношкірі особи у 2 рази більше засуджуються до реального терміну відбuvання покарання ніж білі.

По-третє, добросовісність вміщує обов'язковий фактор толерантності комунікації в судовому та позасудовому процесі.

Аналіз судової практики низки держав продемонстрував не тільки необхідність такого чинника, але й подекуди унікальність, навіть певну аномалію поведінки суддів.

Досить жажливий приклад пов'язаний із суддею окружного суду 10-го округу Оклахоми у США, де було доведено використання насоса для пеніса під час слухання справи про вбивство. Присяжні визнали його винним і рекомендував один рік позбавлення волі, який був підвищений до чотирьох років головуючим суддею [4].

Більш широкі дебати морально-етичного характеру виникають щодо оцінки поведінки судді поза сферою виконання своїх функцій. Бельгійський суддя К.А., який часто відвідував садомазохістські клуби та брав участь у їх практиці зі своєю дружиною, де остання виступала в ролі «рабині» та піддавалася жорстоким тілесним практикам. Захист судді доводив, що це була приватна справа і мала консенсуальний характер. Проте національні суди, а згодом ЄСПЛ відхилив таку мотивацію. В судовому рішенні вказувалося що К.А., як суддя, повинен був знати про принцип, що згода жертви не мала жодного значення протиправності вчинених дій або вини винного.

Трансформація правової реальності безпосередньо вплинула і на сферу ведення правосуддя. 11 березня 2020 року Всесвітня організація охорони здоров'я офіційно оголосила COVID-19

пандемією. Нові правила фізичного дистанціювання, які виникли в результаті, мали багато наслідків, деякі з яких відчуваються в усій системі правосуддя, яка є опорою демократії для суспільств, заснованих на верховенстві права. Суди по всьому світу обмежували свою діяльність. Тим не менш, враховуючи, що відкладене правосуддя є відмовою в правосудді, багато юрисдикцій звернулися до технологій для вирішення термінових справ. Використання телефонних і комп'ютерних додатків, таких як Skype або Zoom, для проведення судових процесів замість звичайного особистого формату викликає занепокоєння, подібне до тих, які виявляють правознавці щодо судових процесів у режимі відеоконференцій, наприклад дегуманізація підсудних. Важливо, що використання таких додатків також піднімає ряд питань, які зазвичай ігноруються, пов'язані з роллю невербальної комунікації під час особистого спілкування. Такі загрози дистанційного правосуддя можуть спричинити серйозні загрози належному перебігу судового розгляду [5]. Дистанційне правосуддя вимагає додаткових оновлених правил щодо учасників судового процесу, ролі та поведінки судді. Зі зростанням значення інформаційних технологій й у подальшому важливим є унормування визначеного питання.

По-четверте, розумне використання повноважень у сфері дискреційності судового рішення. Справедливе правосуддя передбачає як рефлексію на цінності, встановлені на місці у правовій системі та обґрунтованого застосування цих цінностей у контексті реалізацією судових повноважень. Справедливе правосуддя є найбільш помітним у окремих судових рішеннях, які регулюються за стандартами і застосовується до фактів, встановлених за допомогою індивідуалізації провадження. Але навіть правові відносини, які мають чітке правове регулювання передбачають можливість застосування дискреційних повноважень судді. Справедливе правосуддя прагне застосовувати послідовні принципи та готове відкинути загальні моделі на користь унікальних обставин. Ця дискреційна влада вимагає легітимації та має обмеження. Коли суддя використовує особливий підхід в межах дискреційних повноважень слід чітко передбачити чому суддя вважає за необхідне виокремити унікальність правової ситуації та вказати на межі судового угляду.

Нова правова реальність інформаційного суспільства створює додаткові трансформації вказаного явища. Нині у сфері правосуддя як і в багатьох інших галузях, штучний інтелект допомагає,

змінює і навіть замінюють процес прийняття рішень людьми. Поки-що безпосередньо правосуддя здійснюється людьми, однак автоматизовані комп'ютерні програми вже сьогодні здатні замінити або доповнювати традиційні судові функції. В іноземній практиці штучний інтелект використовується все частіше, все більше покладаються на алгоритмічний аналіз під час звільнення під заставу та умовно-дострокового звільнення що прямо впливає на долі тисяч осіб впродовж тільки одного року. В наукових колах активно дискутуються питання технічного потенціалу штучного інтелекту щодо використання його при призначенні санкцій чи визнання провини в типових справах. Особливістю тут є те, що новітні технології не тільки змінять механізми судового розгляду, але вони також впливатимуть на судові цінності, якими володіють наділені суб'єкти здійснення правосуддя, а також трансформують підхід в цілому.

Найважливіше те, що рішення щодо штучного інтелекту, ймовірно, вплине як на непрофесійних, так і на непрофесійних професійні погляди на право, зокрема в сферах, у тому числі кримінальних правосуддя та ухвалення апеляційних рішень—де «справедливе правосуддя» або дискреційне моральне судження часто вважається першорядним. Пропонуючи ефективність і, принаймні, видимість неупередженості, судові рішення з використанням штучного інтелекту сприятимуть повороту до «кодифікованого правосуддя», тобто до парадигми рішення, яке надає перевагу стандартизації, а не розсуду. Але штучний інтелект запроваджує, по суті, новий вид судового розгляду, завдяки чому машини виробляють кореляції між величезними обсягами даних без побудови пояснювальної або причинно-наслідкової моделі. Нова закономірність уже помітна в останніх заголовках, оскільки уряди у всьому світі досягли технологічних засобів збільшення своїх судів ефективність, доступність і послідовність. Ці фундаментальні зміни у вхідних даних до правових норм можуть як спонукати еволюцію від старих до нових правил і, більш фундаментально, вплив на цінності, які спонукають до прийняття правових норм [6].

І останній складовий елемент доброчесності, часто його називають її визначним чинником, є загальні морально-етичні ціннісні детермінанти суспільства і їх панування у суспільному житті. Так дослідники вказують, що люди, які вірять у загальну мораль і правила мають нижчий намір поводитися неетично або проявляти порушення

пов'язані з нечесністю. Отже, важливість загальної суспільної моралі не повинна ставитися під сумнів, оскільки вона допомагає підвищити рівень чесності співробітника та підвищить ефективність роботи.

Морально-етичні категорії характеризуються індивідуалізацією та суб'єктивізмом. В широкому розумінні вони мають дуже багато оціночних понять. Стратегії боротьби з корупцією та громадської доброчесності Організації економічного співробітництва та розвитку (36 країн) визначає індикатори громадської доброчесності, котрі розкладають загальне поняття корупції на конкретні ризики доброчесності та вимірюють силу нормативних актів, інститутів і практик. В свою чергу ці індекси продемонстрували потребу активізації уваги суспільства та держави до питань доброчесності, оскільки навіть «мінімальна планка» ще не досягнута. Перший набір даних, опублікований щодо якості стратегічної структури показує, що рекомендований загальносуспільний підхід до стримування найсерйозніших форм корупції, в тому числі неналежний вплив на судову систему—ще не виконано. У багатьох країнах ЄС з проаналізованих відсутні стратегічні цілі високого рівня щодо боротьби з такими формами корупції. У країнах, які ставлять стратегічні цілі щодо подолання корупції, все ж реалізація слабка [7].

Висновок. Доведено, що трансформація суспільних відносин шляхом посиленого використання засобів інформаційно-технологічного прогресу, глобалізаційні та пандемічні загрози спричинили зміну ціннісно-світоглядних поглядів, що є основою правового регулювання та прямо впливають на зміну сфери правосуддя.

Виокремлено наступні елементи доброчесності суддів: справедливість судових рішень; уникнення дискримінації, нетолерантного ставлення чи нерівності при здійсненні правосуддя; толерантності комунікації в судовому та позасудовому процесі; розумне використання повноважень у сфері дискреційності судового рішення; відповідність поведінки судді загальним морально-етичні ціннісним детермінантам, що панують у суспільній реальності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Bhavya G., Agarwal A. Justice Delayed is Justice Denied. February 16, 2019. URL: <https://ssrn.com/abstract=3335923> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3335923>

Zabihi A. Criteria For Exactitude And Integrity Of Judge's Verdict Based On International Documents (with emphasis on family litigation) *The Legal Journal of Justice*, 2022. Vol. 86. Is. 120 P. 117–138

2. Skeem, J., Scurich, N., Monahan, J. Impact of risk assessment on judges' fairness in sentencing relatively poor defendants. *Law and Human Behavior*, 2020. Vol. 44(1), 51–59.

3. 'Penis Pump Judge Gets 4-Year Jail Term', USA Today, 18 August 2006. URL: http://lindaelianapaquette.com/wp-content/uploads/2013/02/Penis_pump_judge_USATODAY.pdf

4. Denault, V., Patterson, M.L. Justice and Non-verbal Communication in a Post-pandemic World: An Evidence-Based Commentary and Cautionary Statement for Lawyers and Judges. *J Nonverbal Behav* 2021. Vol. 45, 1–10 <https://doi.org/10.1007/s10919-020-00339-x>

5. Re R. Мю, Solow-Niederma A. Developing Artificially Intelligent Justice STAN. *TECH. L. REV.* 2019. Vol. 242.

6. Smidova, Z., Cavaciuti A., Johnson J. Anti-corruption and public integrity strategies – Insights from new OECD indicators, OECD Economics Department Working Papers, 2022. No. 1725, OECD Publishing, Paris, URL: <https://doi.org/10.1787/a925c7fd-en>

REFERENCES:

1. Bhavya G., Agarwal A. (2019) Justice Delayed is Justice Denied. URL: <https://ssrn.com/abstract=3335923> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3335923> [in English]

2. Zabihi A. (2022) Criteria For Exactitude And Integrity Of Judge's Verdict Based On International Documents (with emphasis on family litigation) *The Legal Journal of Justice*, 86(120):117–138 [in English]

3. Skeem, J., Scurich, N., Monahan, J. (2020) Impact of risk assessment on judges' fairness in sentencing relatively poor defendants. *Law and Human Behavior*, 44(1):51–59. [in English]

4. Penis Pump Judge Gets 4-Year Jail Term (2006) USA Today URL: http://lindaelianapaquette.com/wp-content/uploads/2013/02/Penis_pump_judge_USATODAY.pdf [in English]

5. Denault, V., Patterson, M. L. (2021) Justice and Nonverbal Communication in a Post-pandemic World: An Evidence-Based Commentary and Cautionary Statement for Lawyers and Judges. *J Nonverbal Behav*, 45:1–10 [in English]

6. Re R. Мю. Solow-Niederma A. (2019). Developing Artificially Intelligent Justice STAN. *TECH. L. REV.* 242 [in English]

7. Smidova, Z., Cavaciuti A., Johnson J. (2022) Anti-corruption and public integrity strategies – Insights from new OECD indicators, OECD Economics Department Working Papers, 1725, OECD Publishing, Paris, URL: <https://doi.org/10.1787/a925c7fd-en>. [in English]

Стаття надійшла до редакції 17.04.2023